

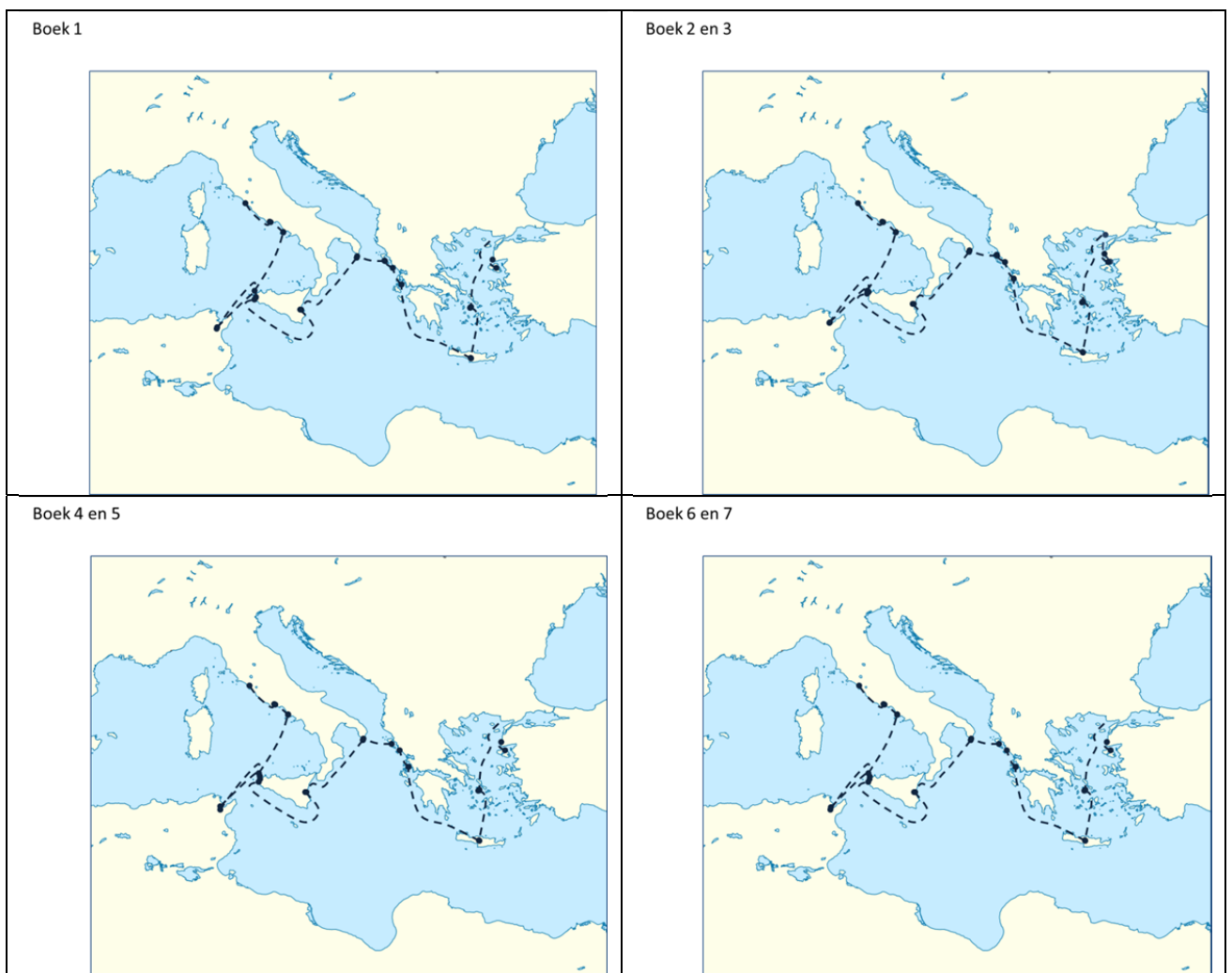
Via Carthago van Troje naar Tiber

Analyse en interpretatie van ruimte in het verhaal van een reis

Overzichtsoopdracht: de reis van Aeneas

Analyse

1. Markeer op de kaartjes hieronder welk deel van de gehele reis van Aeneas (stippellijn) er in het betreffende boek of de betreffende boeken verteld wordt. Maak hiervoor gebruik van de samenvattingen en hoofdstuktitels in je examenboek.

2. De kaarten bij boek 1 en bij boek 2 en 3 illustreren de verteltechniek *retrospectie*. Noteer een omschrijving van de verteltechniek *retrospectie* en leg die omschrijving uit aan de hand van de *Aeneis* en de kaarten.

3. De route van Aeneas wordt verschillende malen in samenvatting genoemd door de verteller en voorspeld door personages in het pensum.
 Noteer voor de eerste honderd verzen van het pensum de verzen waarin de reis genoemd wordt en door wie de reis genoemd wordt, door de verteller of door een personage.

Verzen	Genoemd beginpunt	Genoemd eindpunt	Wie noemt de reis?	Bijzonderheden?

Interpretatie

4. De route van Aeneas, zoals getekend op de kaarten hierboven, illustreert de rol van de goden in de *Aeneis*. In de examensyllabus staat: “De wil van Jupiter valt samen met het lot (*fatum*). Jupiter wil dat de macht van Rome groot zal zijn en Aeneas is degene die deze wens moet vervullen. De andere goden hebben, in tegenstelling tot Jupiter, wel persoonlijke belangen en rancunes.” (paragraaf B. 2.4)

- a) Bekijk de reis als geheel op de kaart. Markeer het deel van de reis dat overeenkomt met het lot van Aeneas, zoals die diverse malen wordt aangekondigd in *Aeneis* 1.1-101.

- b) Welke ruimte bood het lot blijkbaar nog?
 c) Wie maakt gebruik van die ruimte in de *Aeneis*?
5. De reis en de moeilijkheden die Aeneas onderweg tegenkomt worden vaak benoemd in de *Aeneis*. Als iets zo vaak genoemd wordt, onderstreept dat het belang van de reis voor de thematiek van het verhaal en moet je het betrekken in je interpretatie. Een reis in een literair werk staat vaak symbool voor iets anders, voor de persoonlijke ontwikkeling van de hoofdpersoon bijvoorbeeld. Over de Odyssee wordt wel gezegd dat de reis van Odysseus zo lang duurt omdat Odysseus van strijder in de oorlog weer moest veranderen in een echtgenoot en vader.
- a) Als je de *Aeneis* op die manier bekijkt, welke ontwikkeling moet Aeneas dan doormaken?
 b) Lees in de examensyllabus de paragrafen over de historische realiteit en de politieke context ten tijde van het schrijven en verschijnen van de *Aeneis* (paragraaf B. 2.1-2.2). Voor welke historische ontwikkeling zou de ontwikkeling van Aeneas symbool kunnen staan?

Nederlandstalige oefening analyse en interpretatie van ruimte

Onderstaande passage komt uit *La Superba* van Ilja Leonard Pfeijffer. De Senegalees Djiby vertelt aan de hoofdpersoon 'Ilja' over zijn reis van Senegal naar Genua (waar ze op een terras zitten).

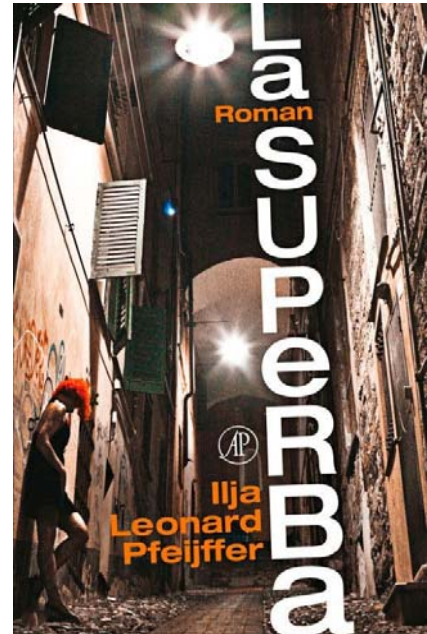
Ilja Leonard Pfeijffer *La Superba*, p.250-251

'Maar moet je je voorstellen, Ilja. Toen we eenmaal uit het zicht waren van de Libische kust, zagen we niets meer. Toen stopten we ook met zingen. Het was een maanloze nacht. Je kon niet zien of we voor-of achteruitgingen. We dreven op een zee van inkt onder een hemel van inkt. Hoeveel zwarte inkt is er nodig om onze dromen op te schrijven op zwart papier? En wie zal ons lezen? Begrijp je mij, Ilja? Jij hebt een pen en een naam.'

'Vertel verder.'

'Daarna werd het echtangstaanjagend. De zee, die bij vertrek zo glad leek, begon vervaarlijk te bollen. De golven waren soms metershoog. De vrouwen gilden. Julia had haar handjes voor haar gezicht geslagen en was te bang om te huilen. En het is bijna niet voor te stellen als je de verstikkende hitte van Afrika net achter je hebt gelaten, maar het was koud op zee. Er stond een aanhoudende, harde, ijskoude wind. De meesten van ons hadden niet meer aan dan een broekje en een T-shirt. Gelukkig was het niet ver. Nog even en we zouden er zijn.

Maar hoe wisten we dat we in de juiste richting voeren? Een van de Malinezen zei dat hij kon navigeren op de sterren. Dat had hij geleerd in de woestijn, maar de sterren op zee waren toch dezelfde sterren? Er klonk twijfel in zijn stem. Hij probeerde ons en zichzelf gerust te stellen door te zeggen dat we gewoon naar het noorden moesten en dat dat de makkelijkste van alle richtingen was.'

1. Beantwoord voor je analyse onderstaande vragen.

Hebben de personages aan het begin een eindpunt gepland?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Vertelt de verteller over de veiligheid van de route?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Denken de personages dat het veilig is om de route af te leggen?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Leggen de personages de route veilig af?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Komen de personages obstakels tegen onderweg?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Bereiken de personages het geplande eindpunt?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...

2. Schrijf aan de hand van de antwoorden en eventuele verder observaties je analyse van de ruimte in eigen woorden op.
3. Beantwoord voor je interpretatie onderstaande vragen.

Bevat de tekst informatie over hoe het is om in de ruimte te zijn?	ja, namelijk			nee
Is de ruimte in overeenstemming met de gemoedstoestand van de personages?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Bepaalt de ruimte de gemoedstoestand van de personages?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is de ruimte in overeenstemming met het karakter van (een van) de personages?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Past de ruimte bij de gebeurtenissen die zich voltrekken?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is de ruimte bepalend voor de gebeurtenissen die zich voltrekken?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...

4. Schrijf aan de hand van je antwoorden op 1 t/m 3 je interpretatie in eigen woorden op. Waarom zou een verteller deze ruimte op willen nemen in zijn verhaal? Wat wil hij zeggen of waarover wil hij dat we gaan nadenken?

Analyse en interpretatie van ruimte in de Aeneis

In de volgende passages is sprake van containers, routes of transities: 1.50-1.80; 1.81-101; 1.170-209; 2.13-21*; 2.234-249* ; 2.721-804; 3.8-18; 3.19-68; 3.69-79; 3.381-462*; 3.505-509; 3.510-520; 3.521-536; 3.537-550; 3.551-569; 4.165-171*; 4.238-258; 7.5-24; 7.25-36. Deze passages zijn daarmee geschikt voor de opdrachten hieronder.

1. Onderstreep in de tekst alle tekstelementen die informatie geven over de ruimte of objecten in de ruimte.
2. Wat heeft de presentatie van de ruimte voor effect op de voortgang van het verhaal?
  - o Het verhaal staat stil, want de verteller onderbreekt de loop van het verhaal om de ruimte te beschrijven of er informatie over te geven.
  - o Het verhaal loopt door, bijvoorbeeld doordat een personage de ruimte bekijkt, er doorheen of langs beweegt of de ruimte bouwt.
3. Bepaal het type ruimte dat in de passage beschreven wordt. Er zijn allerlei mogelijke soorten ruimtes, maar voor deze opdracht beperken we ons tot:
  - I. Route (een weg van A naar B)
  - II. Container (een afgesloten of afsluitbare ruimte)
  - III. Transitieruimte (een overgang, een deur, raam, strand, haven)
4. Beantwoord voor je analyse de vragen die bij dat type ruimte horen (zie onder).
5. Schrijf aan de hand van de antwoorden en eventuele verdere observaties je analyse van de ruimte in eigen woorden op. Citeer in je analyse waar mogelijk de relevante Latijnse tekstelementen.
6. Beantwoord voor je interpretatie de vragen hieronder

Bevat de tekst informatie over hoe het is om in de ruimte te zijn?	ja, namelijk			nee
Is de ruimte in overeenstemming met de gemoedstoestand van de personages?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Bepaalt de ruimte de gemoedstoestand van de personages?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Bepaalt een personage de aard van de ruimte (bijvoorbeeld omdat hij/zij hem bouwt of ingericht heeft)?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is de ruimte in overeenstemming met het karakter van (een van) de personages?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Past de ruimte bij de gebeurtenissen die zich voltrekken?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is de ruimte bepalend voor de gebeurtenissen die zich voltrekken?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Draagt de ruimte bij aan de thematiek(en) van de Aeneis? (Zie hiervoor de examensyllabus)	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...

7. Schrijf aan de hand van de antwoorden op 1t/m 6 en eventuele verdere observaties je interpretatie van de functie van de ruimte in het verhaal in eigen woorden op. Onderbouw je interpretatie en citeer waar mogelijk de relevante Latijnse tekstelementen.

I. Container

Een container is een afsluitbare of afgesloten ruimte. Een container heeft muren of een andere vorm van scheiding tussen een binnenkant en een buitenkant. Er kunnen zich mensen of objecten in of juist buiten containers bevinden.

A. Beantwoord onderstaande vragen voor de container in de tekstpassage.

Vertelt de verteller over de inhoud van de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is de verteller in de container of daarbuiten?	erin		erbuiten	anders, nl. ...
Zitten er objecten en/of mensen in de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is het gevaarlijk in de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is het gevaarlijk buiten de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Biedt de container bescherming voor de objecten en/of mensen in de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Biedt de container bescherming voor de objecten en/of mensen buiten de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Kennen de personages buiten de container de inhoud van de container?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...

B. Een belangrijke container in de *Aeneis* is de tempel van Janus, die in tijden van vrede afgesloten is om de vernietigende krachten van oorlog te herbergen. In de *Aeneis* wordt deze tempel twee keer genoemd, waarbij gerefereerd wordt aan het moment dat Augustus, als symbolisch begin van de *Pax Augusta*, de tempel sloot na jarenlange oorlog.

Lees onderstaande beschrijving van de tempel van Janus (*de oorlogstempel*) en noteer de overeenkomsten tussen de tempel van Janus en de container in het verhaal.

Dan zullen grimmige tijden verzachten als de oorlog voorbij is.
De aloude Fides en Vesta, Quirinus met zijn broer Remus,
spreken dan recht, **de gruwelijke poort van de oorlogstempel
is vergrendeld met ijzeren bouten, heilloze Waanzin
zit binnenin op de wrede wapens: geboeid op zijn rug met
honderd ketens van brons, zal hij bloedige schuimvlokken briesen.**
(Verg. Aen. 1.291-296, vertaling Piet Schrijvers 2011)

Ga verder met opdracht 5.

II. Transitieruimte

Een transitieruimte is de overgang van de ene naar de andere ruimte, bijvoorbeeld een deur of een raam. Ook een haven of een strand is bijvoorbeeld een transitieruimte, de ruimte tussen zee en land. In een transitieruimte kan het onduidelijk zijn wat zich aan de andere kant bevindt. Dat maakt transitieruimtes tot ruimtes waar personages op hun hoede zouden moeten of kunnen zijn. Het kan moeilijk zijn de overgang te maken: een deur kan klemmen, bijvoorbeeld, of iemand kan over een drempel struikelen. Soms wordt in de transitieruimte besloten de overgang niet te maken, maar weer terug te gaan.

Komen de personages uit een veilige ruimte als ze in de transitieruimte komen?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Vertelt de verteller meteen over de aard van de andere kant van de transitieruimte?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Is de transitieruimte en de achterliggende ruimte veilig?				
Weten de personages (vrijwel) meteen of de transitieruimte en de achterliggende ruimte veilig is?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Doen de personages moeite om te achterhalen of de transitieruimte en de achterliggende ruimte veilig is?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Verloopt de transitie soepel?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Worden de personages geholpen bij de transitie?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Wordt de transitie voltooid?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...

Ga verder met opdracht 5.

III. Route

Een route is een weg tussen twee andere ruimtes in. Een route kan bijvoorbeeld direct zijn of een omweg, veilig of gevaarlijk, duidelijk of onduidelijk voor de mensen die hem afleggen.

Wat is het begin- en eindpunt van de route?				
In hoeveel verzen wordt het afleggen van de route door Aeneas verteld?				
Is het verteltempo hoog of laag in deze passage?	hoog	laag	niet relevant	anders, nl. ...
Vertelt de verteller aan het begin over het eindpunt van de route?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Hebben de personages aan het begin een eindpunt gepland?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Vertelt de verteller aan het begin over de veiligheid van de route?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Denken de personages aan het begin dat het veilig is om de route af te leggen?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Leggen de personages de route veilig af?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Komen de personages obstakels tegen onderweg?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...
Bereiken de personages het geplande eindpunt?	ja	nee	niet relevant	anders, nl. ...

Ga verder met opdracht 5.

Een lessenserie door Suzanne Adema